

ПАСЬЛЯМОВА

Валер БУЛГАКАЎ

Прэзыдэнцкія выбары выклікалі вялікае напружаньне і ўзрушэньне ў беларускіх масах. Цягам летніх месяцаў наконт іх вынікаў выказваліся самыя незвычайныя прагнозы. У дзеяньне былі прыведзеныя агромністыя людзкія і матэрыяльныя рэсурсы. У нейкі момант здалося, што 9 верасьня мы станем сьведкамі сьмяротнай сутычкі дзвюх найважнейшых у краіне сілаў — сыстэмы ўлады і сыстэмы апазыцыі. Значэньне гэтай даты дружна падкрэсьлілі абодва палітычныя антаганісты. Дзейны прызыдэнт Лукашэнка — словамі «...прэзыдэнцкія выбары — больш чым выбраньне таго ці іншага палітыка. Гэта — вызначэньне лёсу дзяржавы». Адзіны кандыдат дэмакратычных сілаў Уладзімер Ганчарык — параўнаньнем саміх выбараў зь бітвай паміж Дабром і Злом.

Аднак пасля выбараў здаецца, што маштаб гэтай падзеі быў моцна завышаны. Для лукашэнкаўцаў яна стала нагодай для яшчэ адной дэманстрацыі свайго палітычнага, адміністрацыйнага, ідэалягічнага і інш. патэнцыялу, для дэмакратычных сілаў — спробай павялічыць сваю грамадзкую вагу, утрываліць свае пазыцыі, стварыць надзейны падмурак для будучай барацьбы. Мы дапушчаем, што пасля цьвярозай ацэнкі бягучага палітычнага моманту стратэгамі дэмакратычных сілаў ужо ня ставілася заданьне перамагчы за любы кошт. Яго заступіла ўсьведамленьне неабходнасьці дасягнуць «пазыцыйнай выгады», г. зн. павялічыць сацыяльны засяг апазыцыі і праверыць дзеяздольнасьць яе цэнтральных і рэгіянальных структураў ува ўмовах прэсынгу з боку дзяржавы. Вялікай перамогай апазыцыі ўяўляецца сам факт, што Ўладзімер Ганчарык з кіраўніка арганізацыі, якая яшчэ год таму *de facto* ішла на кампраміс з лукашэнкаўскай дзяржавай, стаў бескампрамісным апазыцыйным лідэрам, які ўжо ня мае шляху назад.

Выбарчая кампанія пакіне пазытыўны сьлед у калектыўнай памяці беларусаў. Як адна зь нячастых падзеяў агульнанацыянальнае ціка-

васьці, яна вастрынёй сюжэту прыцягнула да сябе ўвагу ўсіх пластоў грамадства. І хоць яно ў каторы раз аказалася падзеленым ня проста сьветапоглядна, а культурна, тое, што беларускія грамадзяне некалькі месяцаў цалкам былі захоплены пэрыпэтыямі айчыннай палітыкі, нашмат важнейшае.

Прэзыдэнцкія выбары прывучаюць людзей быць грамадзянамі ўласнай дзяржавы і тым самым фармуюць незалежніцкія настроі ў масах. Выбары канструююць рэальную палітычную гісторыю Беларусі і ствараюць неацэнны гарызонт досьведу, да якога будуць рэгулярна звяртацца ў далейшым.

Мінецца яшчэ крыху часу, і савецкая эпоха будзе на масавым узроўні ўспрымацца ўсяго толькі як перадгісторыя незалежнай Беларусі.

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ПРАБЛЕМА НА ВЫБАРАХ

Выбарчая кампанія стала яшчэ адным сьведчаньнем таго, што незалежнасьць і дзяржаўны сувэрэнітэт для бальшыні беларусаў — катэгорыя не культурная, а палітычная, што яны звязваюцца з рэалізацыяй палітычных, а не культурных правоў нацыі. Тыя палітычныя сілы, якія рабілі акцэнт на рэалізацыі культурных правоў, у 90-х гадах апыналіся ў меншыні. Акурат таму нацыянальная праблема аказалася на гэтых выбарах на другім пляне.

Увага да нацыянальных сымбаляў была прытупленая як у лягеры лукашэнкаўцаў (што й ня дзіўна), так і ў лягеры дэмакратычных сілаў. Патлумачыць гэта можна прагматычным чыньнікам — сёлета гадоўнае спароніцтва паміж дзьвюма найбольш уплывовымі ў краіне палітычнымі сіламі разгарнулася за тую частку электарату, якая да апошняга не магла вызначыцца з сваім выбарам. Паводле розных падлікаў, гэтая частка складае каля 30 % ад усіх беларускіх выбарцаў. Яе аснова — расійскамоўныя, схільныя да навіяных культурнымі рэаліямі фрустрацыі людзі, у якіх нацыянальныя сымбалі Беларусі так і не здабылі прызнаньня.

Ігнараваньне апазыцыяй нацыянальнае праблемы было значнай

перамогай лукашэнкаўцаў: барацьба ішла на іхным полі і паводле іхнага сцэнару.

СЫСТЭМА АПАЗЫЦЫІ НА ВЫХАДЗЕ З ВЫБАРАЎ

Напярэдадні выбараў правацэнтрысцкая апазыцыя не змагла знайсці поўнага параўмення з Захадам у абліччы Кансультацыйна-назіральнае групы АБСЭ ў Менску, рэгулярна разыходзячыся з ёю ў стратэгічных і тактычных пытаннях.

Адначасна выбары не прывялі да ўзбуйнення беларускіх палітычных сілаў. Апазыцыя застаецца атамізаванаю, а «самотныя палітыкі» па-ранейшаму маюць, прынамсі, ня меншую палітычную вагу, чым лідэры партый. У пэўныя моманты перадвыбарнай гонкі партыйных лідэры дэманстравалі больш зацікаўленасці ў выжыванні сваіх партыйных структураў пасля выбараў, чым у дасягненні тактычных і стратэгічных мэтай на гэтым этапе.

Пазытыўны вынік выбараў — далейшае самаакрэсленне «левага» і «правага» блёку дэмакратычных сілаў.

ЧАМУ ГАНЧАРЫК?

І Ганчарык, і Домаш сваім зьяўленьнем на палітычнай сцэне былі абавязаны структурам беларускага трэцяга сэктару. Толькі Ганчарык быў кандыдатам ад «савецкага» трэцяга сэктару, які ў агульных рысах сфармаваўся пры канцы існавання СССР і адносна паспяхова прытасавалася да ўмоваў незалежнай Беларусі, а Домаш — ад «новага» трэцяга сэктару, які ўзьнік пасля лістападаўскага канстытуцыйнага перавароту 1996 г. Гэтае адрозьненне тлумачыць і памяркоўнасьць пазыцыі Ганчарыка, і большую колькасць подпісаў у сваю падтрымку, сабраную Домашам.

Новы «трэці сэктар» болей а болей робіцца рэзэрвуарам чыстай апазыцыйнасьці, бо абсарбуе людзей, якія з тых ці іншых прычын адмаўляюцца ад супрацоўніцтва зь беларускім рэжымам. З гэтым, дарэчы, звязана адна далекасяжная слабасьць беларускага рэжы-

му. Пры дэмакратычным грамадзкім ладзе кіраўніцтва дзяржавы імкнецца па магчымасці не выключачь сацыяльна рэlevantных індывідаў з працэсу рэпрадукцыі ўсяго грамадства. Тым часам за сем гадоў лукашэнкаўскага кіравання тысячы адукаваных, ахвотных працаваць для добра дзяржавы кадраў аказаліся папросту лішнімі для сфармаванай канструкцыі ўлады. Большая частка іх, ня маючы іншага выйсьця, знайшла прытулак у інстытуцыях «новага трэцяга сэктару».

У сваю чаргу, адток «палітычна нядобранадзейных» ува ўстановы «новага трэцяга сэктару» не вястуге нічога добрага і тым структурам, якія пэрсаніфікуе Ўладзімер Ганчарык. Будучы за савецкім часам зародкамі грамадзянскай супольнасці пры аўтарытарнай палітычнай сыстэме, яны ня далі рады ажыцьцявіць глыбокую трансфармацыю за дзесяць гадоў беларускай незалежнасці. Таму яны ў многіх правах функцыянуюць ня як рэальныя, а як сымбалічныя сацыяльныя інстытуцы.

Парадаксальна, але з гледзішча пэрспектывы перамога лукашэнкаўскага рэжыму над прафсаюзнай імперыяй Ганчарыка будзе азначаць не падрыў жыццядзейнасці дэмакратычных сілаў, а хутчэй прымутовую санацыю дэмакратычнага лягеру ад яго нежыццяздольных структурных элементаў*.

Пры гэтым асабісты палітычны лёс Уладзімера Ганчарыка можа скласціся інакш, чым у Міхаіла Чыгіра або Зянона Пазыняка. Бо апошнім толькі цуд дапаможа застацца на першых ролях на беларускай палітычнай сцэне. У сваю чаргу, зьняцьцё Сямёна Домаша зь перадвыбарнай гонкі ў пэўнай ступені вывела з-пад удару структуры «новага трэцяга сэктару», які дагэтуль знаходзіцца ў фазе станаўленьня і ня быў цалкам гатовы да змаганьня.

Выбар кандыдатуры Ўладзімера Ганчарыка ў якасці адзінага кандыдата ад апазыцыі можна тлумачыць меркаваньнямі ня толькі «перадвыбарнага», але і «паслявыбарнага» характару. Можна зь вялікай доляй пэўнасці сьцьвярджаць, што пасля перамогі беларускі

* Санацыя, або чыстка палітычнага поля ад яго нежыццяздольных суб'ектаў, таксама ў прыныцыпе ёсць пазытыўным наступствам сёлетніх выбараў.

рэжым захоча паквітацца зь «мяцежнай» Фэдэрацыяй прафсаюзаў беларускай і яе вышэйшым кіраўніцтвам. Але інстытуцыйны канфлікт паміж сыстэмай улады і інтэгральным элементам грамадзянскай супольнасьці, якім зьяўляюцца прафсаюзы, не абячае быць лёгкім, а перамога Лукашэнкаўцаў — беззасьцярожнай. У кожным разе, пры такім сцэнары разьвіцьця падзеяў адказнасьць за дэстабілізацыю палітычнай сытуацыі ў Беларусі ўскладзецца на рэжым.

ГАЙДУКЕВІЧ

Постаць гэтага «кандыдата ад трэцяй сілы» найбольш яскрава сьведчыць пра наяўны ўва ўладаў патэнцыял для маніпуляцыі грамадзкай думкай. Былі ў лягеры Лукашэнкі і іншыя псэўдакандыдаты, якіх адсялі па дарозе. Гайдукевіч жа, за якім стаіць шэры бізнэс і крыміналізаваныя структуры, дайшоў да выбараў, каб аказаць пасільную падтрымку Лукашэнку на апошнім этапе кампаніі. Ні Машэрава, ні Сініцын, ні Марыніч такога посьпеху дабіцца ня здолелі. А Гайдукевіч дабіўся, бо зьяўленьне яго прозьвішча ў выбарчых бюлетэнях выглядала найбольш праўдападобна (ЛДПБ самая шматлікая партыя ў Беларусі — мае каля 20 тысяч сяброў у сваім складзе).

Фактычна, вынікі збору подпісаў за кандыдатаў паказалі, што ў краіне ёсьць чатыры рэальныя палітычныя сілы. Тры зь іх досыць стабільныя: посткаляніяльны адміністрацыйна-гаспадарчы апарат, стаўленік клянаў якога — Лукашэнка (395 тыс. подпісаў), незалежнае беларускае грамадзтва (Домаш, 161 тыс. подпісаў), шэры бізнэс, цесна зьвязаны з карумпаванай часткай дзяржаўнага апарату (Гайдукевіч, 136 тыс. подпісаў). Чацьвертая ж — гэта ўтвораны бягучай кан'юктурай хісткаваты альянс расчараванай у палітыцы Лукашэнкі намэнклятуры, прыватнага бізнэсу, «старога трэцяга сэктару», а таксама той часткі дзяржаўных службоўцаў, інтарэсы якіх палітыка Лукашэнкі ставіла пад пагрозу. Уладзімер Ганчарык сабраў 123 тыс., але цяжка прадказаць доўгатрываласьць гэтага палітычнага хаўрусу.

МАБІЛІЗАЦЫЙНАЯ КАМПАНІЯ

Галоўная мэта сёлетняй мабілізацыйнай кампаніі дэміслаў палягала ня столькі ў вывадзе беларускіх выбарцаў на ўчасткі — яны і без таго дэманстравалі высокую ступень гатоўнасці ўзяць удзел у вырашэньні лёсу краіны, колькі ў дэманстрацыі схаванага патэнцыялу дэмакратычных арганізацый (неправамерна ставіць пытаньне, адлюстравала мабілізацыйная кампанія разьвітасьць ці неразьвітасьць палітычнай культуры лідэраў і шараговых прыхільнікаў апазыцыйнага руху). Мабілізацыйная кампанія была абмежаванаю і не вылучала перад сабой колькі-небудзь прэтэнцыёзных заданьняў. Стаўка была зроблена перадусім на гульнёвыя віды дзейнасьці — расклейку на лепак і ўлётак, выраб і нашэньне маечкаў з нанесенымі на іх дэмакратычнымі заклікамі, лякальныя паводле сацыяльнага рэзанансу і колькасьці ўдзельнікаў акцыі грамадзкага непадпарадкаваньня, пэрформансы і канцэрты, прабегі на роварах, паходы і падарожжы на плытох. Акцэнт на кантактнай працы з выбарцамі не рабіўся.

Асноўнае адрозьненьне мабілізацыйнай кампаніі беларускіх дэміслаў ад яе клясычных першаўзораў палягае ў тым, што звычайна да яе рэалізацыі прыцягваюцца сілы, якія маюць пазытыўнае сацыяльнае аблічча, тады як у Беларусі гэтая кампанія праводзілася рэсурсам апазыцыйных асяродкаў (перш за ўсё маладзёвых), характар дзейнасьці якіх у варунках беларускага палітычнага рэжыму, як правіла, малавядомы ўсяму беларускаму грамадзтву, а калі і вядомы, дык перадусім у тэндэнцыйным асьвятленьні дзяржаўных СМІ. У выніку, кампанія займела ў ваччу некаторых беларусаў вобраз маштабнай апазыцыйнай акцыі, якая спрыяе канфрантацыі, а не кансалідацыі грамадства.

ЛУКАШЭНКА І ЛУКАШЭНКАЎЦЫ

Актыўна выкарыстоўваючы савецкі сымбалічны капітал цягам сваёй першай кадэнцыі, Лукашэнка сам падсёк сук, на якім сядзіць. Нельга не канстатаваць, што пасья такога частага ўжываньня-

злоўжываньня Лукашэнкам і лукашэнкаўцамі ўкараненьня савецкія міты ў масавай сьвядомасьці губляюць сваю прыцягальную сілу, а агрэсіўна-ксэнафобская рыторыка не знаходзіць былога пачуцьцёвага водгуку. Атаесамленьне сучасных адраджэнцаў зь нямецкімі паліцаямі-халуямі, а дэмакратычных лідэраў з прадажнымі юдамі паціху становіцца знакам благога густу.

Савецкая міталёгія губляе вартасьць на беларускім палітычным рынку. Адчуваючы дэвальвацыю гэтай вартасьці, Лукашэнка ўжо ў сваёй цяперашняй перадвыбарнай праграме паабяцаў маштабную эканамічную лібэралізацыю (чаго варты толькі пасаж «колькасьць ліцэнзаваных відаў дзейнасьці будзе скарачана да 10–12»), згорваньне кантрольнага апарату дзяржавы.

На самым конадні выбараў Лукашэнка даслаў «Вітаньне дэлегатам афіцэрскага сходу ўзброеных сілаў Рэспублікі Беларусь», у якім неаднакроць падкрэсьліў непарушнасьць нацыянальнае незалежнасьці: «Рэспубліка Беларусь была, ёсьць і будзе суверэннай, незалежнай эўрапейскай дзяржавай... Нашы ўзброеныя сілы ёсьць вытварам беларускага народу і яго нацыянальнай гордасьцю»^{*}.

Фактычна, ужо цяпер беларускі прэзыдэнт узяў на ўзбраеньне рыторыку нацыянальна-дэмакратычных сілаў, якой тыя паслугоўваліся ў пэрыяд набыцьця Беларусіяй незалежнасьці. Тую самую рыторыку ў характэрнай для яго абсурднай манеры падхапіла постчыкінскае БТ. У. Ганчарык быў ім абвінавачаны ў «заігрываньні з Расіяй», што нібыта нясе пагрозу нацыянальнай незалежнасьці. Вядома, гэткая рыторыка мела на мэце найперш узбудзіць недавер да У. Ганчарыка з боку нацыянал-дэмакратычнага электарату, але яна ёсьць паказальнаю і з гледзішча разрастаньня незалежніцкага дыскурсу.

* Правядзеньне перад выбарамі найбольшых у гісторыі Беларусі вайсковых вучэньняў «Нёман-2001», падчас якіх «чырвоныя» пад асабістым кіраўніцтвам Лукашэнкі перамаглі «сініх», а заразом зьнішчылі 79 умоўных самалётаў і 13 умоўных крылатых ракет праціўніка, таксама мела незалежніцкі падтэкст, бо ў іх дэманстравалі ўзялі ўдзел толькі часткі беларускага войска, у адсутнасьць «саюзных» расійскіх. Больш за тое, дзяржаўныя СМІ дружна разрэкламвалі факт, што супрацьпаветраныя комплексы, ужытыя падчас вучэньняў, былі ня толькі вырабленыя, але і распрацаваныя ў Беларусі.

Трэба чакаць, што цягам найбліжэйшых гадоў тэма беларуска-расійскай інтэграцыі будзе з фактару вонкавай палітыкі Беларусі больш а больш ператварацца ў фактар унутранай палітыкі. Ужо цяпер яна адкрыта выкарыстоўваецца для мабілізацыі прыхільнікаў сённяшняга палітычнага курсу ў патрэбны палітычны момант.

Выбары таксама паказалі, што дэмакратычныя сілы недаацэньваюць інтэлектуальны патэнцыял лукашэнкаўцаў. Нягледзячы на скандалы ў справах зьніклых (забітых?) палітыкаў і прадпрымальнікаў, мэдыйныя скандалы з удзелам перакінчыкаў з лукашэнкаўскага лягера, цягам перадвыбарнага маратону ўвесь час складалася ўражаньне, што дэмакраты так ня здолелі перахапіць у лукашэнкаўцаў ініцыятыву. Тым удавалася ўсё задуманае — дабіцца нэўтралітэту новапаўсталых бізнэс-элітаў, заручыцца падтрымкай Расіі і іншых краінаў СНД, разрэкламаваць у СМІ эканамічны ўздым, укідваньнем тузіну псэўдакандыдатаў зьбіць з панталыку незалежныя СМІ, адных падкупіць, другіх падмануць. Карацей, усё, што ўдалося пару гадоў раней іхным расійскім, украінскім, казахскім калегам.

Недаацэнка «мазгавога цэнтру» лукашэнкаўцаў, а значыць, і здольнасьці адэкватна рэагаваць на выклікі часу і непаўторныя рэаліі постсавецкай Беларусі, сьведчыць пра завышаную самаацэнку шмат якіх лідэраў дэмакратыі і адсутнасьць у іх рэальнага ўяўленьня пра цяперашні дзяржаўны апарат. Ягонае функцыянаваньне падчас перадвыбарнай кампаніі паказала моц бюракратычнае сыстэмы, умацаванае Лукашэнкам.

НАЦЫЯНАЛІЗУЮЧЫ ЎПЛЫЎ МЕНСКАГА АСЯРОДЗЬДЗЯ

Лукашэнкаўзору 2001 году — гэта не Лукашэнкаўзору году 1994-га. Менскае асяродзьдзе, у якім ён круціцца вось ужо дзесяць гадоў, моцна на яго паўплывала. Новая беларуская ідэнтычнасьць і яе крэольскія дэфармацыі ў сталіцы ўмацаваліся непараўнальна лепш, чым ува ўсходніх рэгіёнах краіны.

Стойкі лукашэнкаўскі электарат — гэта крэалізаваная частка беларускага грамадства. Выбары пацьвердзілі статус Лукашэнкі як прэ-

зідэнта ўсіх беларускіх крэолаў. У беларускім кантэксце з крэоламі ня варта атасамліваць толькі этнічных беларусаў, якія дагэтуль не набылі акрэсьленай нацыянальнай ідэнтычнасьці. Трэба падысьці шырэй: крэолы — носьбіты ідэнтычнасьці, сфармаванай яшчэ за часоў данацыянальнага грамадства. Юры Сівакоў, Урал Латыпаў і Аляксандар Лукашэнка ў гэтым сэнсе мала розьняцца.

Расійска- і паджынамоўныя крэолы з пашпартамі грамадзян Рэспублікі Беларусі непазьбежна ўтвараюць асноўны рэсурс для рэпрадукцыі палітычнага рэжыму, створанага Лукашэнкам. Дзякуючы сваёй культурнай непаўнавартасьці і выніку гэтага — псыхалягічнай няўстойлівасьці, яны асабліва чуйныя на ідэалыгічную індактрынацыю і іншыя маніпуляцыі з палітычнымі мэтамі. Толькі крэолы могуць забясьпечыць стварэньне такой канструкцыі ўлады, якая магла б утрымацца адносна вялікі гістарычны прамежак часу, дсягненьне «пераемнасьці ўлады», пра што так марыць Лукашэнка. Лукашэнкаўскія рэфэрэндумы 1995 і 1996 г., апрача тымчасовых палітычных эфэктаў, зьялі ўсе абмежаванні з рэпрадукцыі крэолаў у маштабе ўсяго грамадства, ператварыўшы тым самым гэтую рэпрадукцыю ў адну з найважнейшых мэтаў дзяржаўнай палітыкі.

Зьнішчэньне амаль усіх прарасійскіх структур і выданьняў, якія вызнавалі прынцып дыяспарнасьці (сучасны разнавід імперскай дактрыны пра трыадзіны расійскі народ), падчас курыраванай Уладзімерам Замяталіным перарэгістрацыі партый і грамадзкіх аб'яднаньняў, выглядае яшчэ адной шматзначнай праявай гэтай палітыкі.

Крэольская маса — ня столькі пагроза для дзяржаўнасьці Беларусі, чаго так баялася нацыянальная інтэлігенцыя, колькі зарука стабільнасьці і непарушнасьці аўтарытарызму.

Вядома, расійска-беларуская інтэграцыя для беларускіх крэолаў мае сымбалічнае значэньне. Яна забясьпечвае ім пазытыўны эмацыйны тонус, стварае ілюзію супадзеньня іх пэрсанальных і дзяржаўных інтарэсаў. Для задавальненьня гэтай ілюзіі і сам Лукашэнка працягвае трымаць у сваім атачэньні жменьку цьвердалобых русафілаў — такі сабе доказ прарасійскасьці палітычнага курсу беларускага рэжыму. Але пры гэтым сам Лукашэнка выдатна разумее: ад-

чужэньне Беларусі і Расіі будзе нарастаць у меру ўмацаваньня новай расійскай нацыянальнай ідэнтычнасьці ці, прынамсі, новай ідэнтычнасьці грамадзянаў Расійскай Фэдэрацыі.

Як аўтарытарная дзяржава, Беларусь няздольная да інтэграцыі. Утварэньне стабільных супольных структураў магчымае толькі пры дэмакратычным ладзе і на дэмакратычным грунце. Інтэграцыя ў рамках Эўразьвязу гэтаму прыклад. Аўтарытарная ж дзяржава выкарыстоўвае інтэграцыю для ўмацаваньня рэжыму, здабыцьця дадатковых рэсурсаў для ўнутранай кансалідацыі.

Крэолы не пагроза незалежнасьці найперш таму, што яны палітычна бязвольныя і імі лёгка маніпуляваць. З тае ж прычыны яны не нясуць пагрозы анахранічнаму палітычнаму рэжыму і ягонаму эксцэнтрычнаму кіраўніку.

У ЧАКАНЬНІ КУЛЬТУРНЫХ ПЕРАМЕНАЎ

Выбары выразна давялі, што Лукашэнка мае найслабейшыя пазыцыі там, дзе найлепш захаваліся беларуская культура і каталіцкі антыімперскі этас. Пра гэта бясспрэчна сьведчаць зьвесткі маштабнага сацыялягічнага дасьледаваньня, праведзенага ў сярэдзіне лета амэрыканскім *International Republican Institute*.

Падтрымка Лукашэнкі ў рэгіёнах							
	Менск	Менская воб.	Берасьце	Горадня	Віцебск	Магілёў	Гомель
Давяраю	45%	50%	67%	40%	48%	53%	67%
Не давяраю	48%	41%	25%	42%	40%	35%	27%
Буду галасаваць за	32%	38%	50%	30%	39%	44%	51%

Найменш давяралі Лукашэнку на Гарадзеншчыне (40 %). Мяркуючы па ўсім, роўна такі ж нізкі паказчык падтрымкі ён меў у заходніх – беларускамоўных і/або каталіцкіх – раёнах Меншчыны й Віцебшчыны. Найбольшым жа даверам ён цешыўся не на роднай Магілёўшчыне (52 %), а на патрыярхальнай Гомельшчыне і дээтна-

ванай Берасьцейшчыне (67 %). На Гомельшчыне, як вядома, дакапіталістычныя формы аграрнай вытворчасці пратрымаліся найдаўжэй, а каталіцкі элемент, які распаўсюджваўся ў Беларусі з паўночнага захаду, найслабейшы. А на Берасьцейшчыне этнічна ўкраінскі элемент яшчэ да канца не ператварыўся ў беларускую нацыю, а пазыцыі праваслаўя выключна моцныя. Вось жа, Лукашэнка найбольш папулярны там, куды мадэрнізацыя, а зь ёй і беларуская нацыянальная ідэя прыйшлі найпазьней — пасля другой сусветнай вайны (тады як на Віленшчыну, Гарадзеншчыну, Меншчыну — яшчэ на злome XIX і XX стагодзьдзяў). Цікава і тое, што Берасьце і Гомель на пачатку XX ст. былі проста павятовымі цэнтрамі Магілёўскай і Гарадзенскай губэрняў.

За гады незалежнай Беларусі не адбылося значнага, відавочнага для ўсіх павелічэньня колькасьці людзей беларускае культуры. Вось галоўны гандыкап апазыцыі ў кампаніі 2001 году.

Стратэгічнай мэтай дэмакратычных сілаў бачыцца ня толькі разбурэньне лукашэнкаўскага рэжыму — гэтае можа зрабіць і няўмольны час, але і забеспячэньне незваротнасьці працэсаў дэмакратызацыі нашага грамадства. Апошняе немагчымае без пераводу крэалізаванай грамады ўва ўлоньне беларускай культуры*. Без уліку гэтага змаганьне з Лукашэнкам будзе змаганьнем Дон-Кіхота зь ветракамі. Дый палітычныя перамены зрабляцца непазьбежнымі з нарошчваньнем нацыянальных сілаў.

Заходні рацыяналістычны розум зазвычай схільны шукаць прычыны непадобнасьці Беларусі да іншых усходнеэўрапейскіх краінаў у «загадкавай славянскай душы», якую геніяльна выявіў Фёдар Дастаеўскі, або ў прынцыповым і невыкараняльным антыарыстакратызме, «плебэйстве» тутэйшага грамадства і яго культуры. Тым самым ён лучае ў характэрную аблуду, бо ў выпадку Беларусі мы маем справу перадусім зь незакончанасьцю нацыянальнага праекту (слабасьць беларускага нацыяналізму дазваляе гаварыць пра тое, што на гэтым

* Характэрна, што адразу пасля выбараў сярод усіх недзяржаўных СМІ была зачыненая адзіная газета — беларускамоўная «Пагоня» з Горадні, якая мела культуратворчае значэньне для рэгіёну.

ускрайку Эўропы ніяк ня скончыцца працэс станаўленьня мадэрнай беларускай палітычнай нацыі, які запачаткаваўся на захадзе кантынэнта больш як два стагодзьдзі назад). У выніку, этнічна беларускаму насельніцтву на культурным узроўні прапануюцца да рэалізацыі тры ідэнтычнасьці: беларуская, крэольская і немадыфікаваная расійская. У большыні грамадзян Рэспублікі Беларусі беларуская этнічнасьць спалучаецца з крэольскай ідэнтычнасьцю, якая прадукуе дэвіянтныя ў параўнаньні з эўрапейскімі першаўзорамі палітычныя прэфэрэнцыі. Нішто б так не звязала Беларусь з Эўропай, як эўрапейскі капітал і пазычаны з эўрапейскага Захаду і рэалізаваны ў тутэйшых варунках нацыянальны праект выбудовы палітычнай нацыі на аснове айчыннай культурнай ідэнтычнасьці.

Як культурныя опцыі, найбольш пашыраныя ідэнтычнасьці сфармаваліся задоўга да здабыцьця Беларусі незалежнасьці і ўсяго толькі адлюстроўваюць, наколькі ўсеабсяжнымі тут былі працэсы калянізацыі і мадэрнізацыі, праводжаныя з імпэрскага цэнтру.

Беларусь: незакончаны нацыянальны праект.